

ГБПОУ РС(Я) «ЯСХТ» Тюнгюлюнский филиал

Уорэнээччини киби быьыытынан сайынарарга
истин-иьирэх кэпсэтии оруола

Автор: Гаврильева Мария Николаевна,
мастер производственного обучения
Тюнгюлюнский филиал «ЯСХТ»
с.Тюнгюлю Мегино-Кангаласский улус

Декабрь,2023

Доклад темата: үерэнээччини киһи быһыытынан сайыннараарга истин-иһирэх кэпсэтии оруола.

Сыала-соруга: Ыччат киһи быһыытынан сайдытыгар сиэр-майгы үөрүйэхтэрин ылыныы, ингэринии.

Воспитать ум ребёнка, не
привив ему нравственных
ценностей, значить воспитать
угрозу общества.

Теодор Рузвельт

Олох чахчыта көрдөрөрүнэн, киһи дьоллоох буолуутугар ис санаа, турук дьоллообунан сананыыга саамай суолталаабын ыйаллар. Ол эбэтэр дьол - киһи дууһатын туруга. Оттон бу турук - киһи өйө-санаата, олобу, баар балаһыанньаны сөптөөхтүк ылыныыта, толкуйдааһына.

Куһаҕан сана, куһаҕаннык санааһын — бу биһиги ис өстөөхпүт, дьолбутун өһөрөр харанга күүспүт. Онон хас биирдии киһи бэйэтин өйүн-санаатын сайаланыыга, сиэрин-майгытын тупсарыыта — дьолу уһаныыга сүрүн күүс.

Саха норуотун үйэлэр тухары муспут духовнай бааһа, оҕону, дьону иитиигэ опыта атын омуктартан итэҕэһэ суох. Олортон биирдэрэ — бэйэни салайыныы.

Киһи кутун-сүрүн харыстааһына, омук генофондатын быһыаныыта норуот чэчириир суола буоларын өйдүүбүт.

Киһи чөлө алдьаныытыттан, нус буолуута ыһыллыытыттан кут-сүр тостор, үрэллэр, айар-тутар дьобур суох буолар. Чөл буолуу, Аҕыы киһитин дьолун түстүүр анала бэйэттэн, айылбаттан уонна тулалыыр дьонтон, киһи сөпкө иитиллээттигэр тутулуктаах. Оттон сөпкө иитилии — бу киһи уонна тулатынаабы дьон дьоло.

Чөл, нус, толору куттаах буолууну, иитинтэн үөскүүр, күүстээх үтүө сүрү сырдык, ыраас сана, иһирэх таптал иэйиитэ, истинник санааһы үөскэтэр. Кыра оҕо эйэбэс, иһирэх сыһыаннаах киһиэхэ тардыһар. Кини күлүгэр бэйэтин көмүскэллээхтик, дьоллоохтук сананар, аһаҕас дууһалаах, күүстээх сүрдээх, эйэбэс буолар.

Киһи киһи буолан сылдыарын тухары хамсанар, үлэлиир күүс, энергия наада. Үөрэргэ, хомойорго, ыллыырга-туойарга, сүрэх тэбиитигэр, аһыырга, сангарарга, о.д.а. барытыгар энергия барар. Бу күүс биһиги өбүгэлэрбититтэн, айылбаттан, дьонтон бэриллэр уонна олохпут устатын тухары хамсыы турар. Манна биһиги өбүгэлэрбититтэн, айылбаттан, дьонтон бэриллэр уонна олохпут устатын тухары хамсыы турар. Манна биһиги өйбүт-санаабыт уйулбабыт, ньиэрбэбит, ис органнарбыт үлэлэрэ, тутта-хапта сылдыыбыт — барыта быһаарар күүс буолар. Холобур, сүрэх тэбиитигэр бэйэтигэр сөптөөх энергия бэриллэр. Киһи алыс үөрэбинэ, эбэтэр хомойдобуна, санааргыыр, эбэтэр өрө күүрэр буоллабына, бу энергия хамсааһына кэһиллэн халар. Мантан сиэттэрэн, энергия биир органна түмүллэр, ол орган ыалдыар, киһи чөл буолуута алдыанар. Чөл буолуу алдыаныыта таскар — буор куккар, санаҕар-ингэбэр — барыта биллэр-көстөр. Холобур, хомойбут киһини ылан көрүн, харабын уота өһөн, соботох сукуллан, ытаан-сонгоон, санаата түһэн, үрүллүбүт хабах хапсыс гынан хаалбытын курдук турукка кириэр. Өскөтө бу хомолто аһан, араҕан биэрбэтэбинэ, киһи мэлдьи ону саны, кыһыйа-абара сырыттаяына, хомолто күүс ылан алдыатар, ыһар энергия буолан тахсыан сөп. Маннай ыкса дьонун, дьэ иһинээбилэрин, онтон сыһыйа атын дьонго көһөн урусхаллаабытынан барар. Хомолто киһиттэн төрүөхтээх буоллааына, өһүөннэһиигэ, ордук санааһынна, куһаҕаны саныы, баяара, кэтэһэ-манаһа сылдыар киһи устунан бэйэтэ буорту

Биһиги лицейбытыгар араас улуустан, араас ийтиилээх оҕолор күһүн үөрэнэ кэлэллэр. Мин бу лицейга иитээччинэн онтон производственной үөрэхтээһин маастарынан үлэлээн, арааһынай ийтиилээх оҕолору кытта алтыһан кэллим. Ол курдук социальной өртүнэн ылаһха төгүрүк тулаайах, соботох ийэ, соботох аҕа, отчимнаах. Маачахалаах. эбээбэ-эһээбэ итиллибит, ийэ-аҕа баарын үрдүнэн истин сыһыан суох, иһэр-аһыыр дьонноох, инвалид, аҕа ийтиитэ баһыйбыт, ийэ ийтиитэ баһыйбыт, сороҕор олус – бары суобу билбэккэ улааппыт оҕолору кытта алтыһан кэллим. Онтон үрдүк таһымнаах ийтиилээх оҕо биир эмэ буолар. Общество сиэр-майгы өртүнэн сатарыйыта манна көстөр.

Группа активын таларга сүрдээх уустук буолар. Хайдах оҕолору активка таларгыттан тутулуктаах. Кэтээн көрүүбүнэн, оҕо бэйэтэ да билбэтинэн группировкалар үөскүүлэр.

Биир интириэстээх, майгыннаһар өйдөөх-санаалаах оҕолор биир санааҕа кэлэннэр, онон устунан бодоруһан. Арахсыспат доҕор, подруга буолаллар. Манна араас таһымнаах оҕолор көстөллөр, үксүгэр намыһах таһымнаах оҕолор бииргэ, үрдүк таһымнаах оҕолор бииргэ буолан хаалаллар, кругтар үөскүүлэр.

Оҕо бэйэтэ талбыт кругар свободно туттар, дууһатын да арийыан сөп, бэйэ-бэйэлэрин тапсалларын имиджтарын поддержкалаһаллар. Оҕо бэйэтин эйгэтин, ис толкуйа, туруга хайдаҕа манна быһаарыллар. Онон активы таларга кругтар үөскээбиттэрин кэннэ таллаһха, группаны тутар активы талыаһха сөп эбит диэн өйдөөтүм.

Группабар «Төрөөбүт дойдугун төһө билэбин?» - диэн темалаах кылаас чааһын ыһпытым иккис сыла. Манна оҕолор улустарынан түмсэн бэйэлэрин улустарын сырдаталлар, планшет онгостон тугу билэллэринэн кэпсииллэр. Улустарын улуу дьоннорун, айылҕатын, мелодистарын кэпсииллэр. Сыалым оҕо төрөөбүт дойду ахтылҕанын, тапталын үөскэтии.

Идэлэрин интэриэһиргэтэргэ «Профессия – это вечность» - диэн темалаах кылаас чааһын ыһтабын. Манна оҕолорго идэлэригэр сөп түбэхэр дьону ыңыран көрсүһүү онгоробун. Киһи олоҕо баһылыгы идэбиттэн улахан суолталаабы, үлэттэн дуоһуйуу, дьоллонуу хайдах буолуохтаабын тиэрдэ сатыыбын.

Ханнык баҕарар үлэ түмүгэ ону иилиир-саҕалыыр, салайар сүбэлииркиһиттэн тутулуктаах. Ол курдук мин Профтехобразование ветерана Слепцова М.А.-га өрүү сүбэлэтэбин, көмөлөһүннэрэбин. Сыл айы араас темаҕа кылаас чааһыгар ыңырабын, онтон бэйэм элбэххэ үөрэнэбин. Быйыл кружок быһыытынан «Аһаҕастык кэпсэтиэххэ» - диэн араас темалардаах 6 занятие ыһтта, ол курдук :

- сыһыан культурата
- доруобуйан бэйэн илиигэр
- аабы культуурата
- киһи сангарар санатын культурата духуобунай культуратын сиэркилэтэ
- үөрэх баар – бараммат баай
- сир тыына уонна киһи дьылҕата

Матрена Акимовна истин-иһирэх кэпсэтии ньыматынан оҕолору бэйэтигэр тардан, оҕолору саллыбакка истэллэрин сөбөбүн. Бэйэм «Эйэбэс уонна аламаҕай майгы сорох көрдөбүллэр» - диэн темалаах кылаас чааһа онгороммун, сиэрдээх уонна эйэбэс майгылаах буолуу суолталаабын, наадалаабын оҕолор киһи быһыытынан сайдалларыгар туһаналларыгар сыаллаах-соруктаах ыһттым.

Саха норуотун үйэлэр тухары муспут духовнай баайа, оҕону дьону ийтиигэ онтон атын омуктартан итэбэһэ суох. Олортон биирдэстэрэ – бэйэни

буолар, сиэр-майгы, өй-санаа өтгүнэн ыһыллан, алларыан барар. Чөл буолуута мэлийэр. Ис энергията, өйө-санаата кэһиллэн, устунан ыарыы буолуон сөп.

«Китайской терапия цигун» диэн кинигэбэ: «Любой эмоциональный стресс возбуждения или торможения может повредить внутренним органам и будет причиной их заболевания. Например, внезапный гнев может привести к расстройству печени, излишек радости может вызвать сердечные нарушения, горе или перенапряжение мозга расстроит селезенку, печаль повредит легким, ужас поразит почки. Поскольку душа хранится в сердце, все они влияют на сердце» диэн суруллар.

Киһи өйө-санаата, олобу көрүүтэ, олоххо сыһыана уйулба хамсааһынын үөскэтэринэн өйү-санааны салайыны кими чөл, нус доруобай буолуутугар сүрүн оруолу ылар.

Киһи төрүөбүттэн киһи илиитигэр, кинини кытта сыһыанна сылдыар. оҕо төрөөт төрөппүт илиитигэр киирэр. Онтон иитээччи-үөрэтээччи, доҕор-атас сабыдыала кини киһи буолуутугар сүрүн оруолу ылар. Киһиттэн, оҕоттон кыабын таһынан ирдээһин, олоххо сиэри таһынан көрдөбүллээх буолуу тус бэйэбэ да, атын дьонно да үчүгэинэн дьайбат. Туохтан да астымматах, кыһырбыт, уордайбыт, сэнээбит, ордук санаабыт, сибиэргээбит сирэй-харах, сана эйэни, дьолу аҕалбат. Киһини үүннэрэр, куорсун анһан көтүтэр онугар таннары таптаһыы, бэйэбэ эрэли, куту-сүрү алдыаты аанын аһы буолуон сөп. онон киһини иитиигэ-үсрэтиигэ хас биирдии оҕо хатыламат уратытын учуоттаан иити-үөрэти, ол эбэтэр уһуйуу – табыгастаах ньыма. Оҕо ис чөлүн алдыаппакка, ыспакка өбүгэттэн, айылбаттан бэриллит талааныгар, кыабыгар тирэбирэн уһуйуу – иитээччи сыала, соруга.

Уһуйуу араас өйдөөх, тутуллаах, айдарыылаах, нэмнэх киһини биир халыыпка киллэрбэккэ тустаан үөрэтиигэ олобулар. Иһирэх иэйиилээх кыһамны, үтүө санаанан салайыы, кэрэнэн кэрэхсэти, сатабылыгар олохуран өйүн-санаатын салайыныга кини кутун-сүрүн күүһүрдэр, олох мөһөллөрүн дьонуннаахтык туорууругар бэйэтигэр эрэли үөскэтэр, чугас дьонтон тирэби ыларыгар көмөлөһөр, айарга-тутарга көбүлүүр. Онон дьол күлүүһэ киһи ыраас өйүгэр-санаатыгар баар, барыта бэйэбиттэн тутулуктаах.

Оҕо киһи быһыытынан итилиитэ дьибэ-уокка, олоххо-дьаһахха ситиһиллэр. Оҕо кыра эрдэбиттэн общественной интириэһи, кини сынһалантын, илэн бириэмэтин төһө сөптөөхтүк туһанарын, төрөппүтү убаастааһыны, сыаналааһын өйүгэр-санаатыгар ингэри, үлэбэ кыратыттан үөрэти, кырдыкка-чиэһинэйгэ тардыы, дьонно-сэргэбэ амарах сыһыаны иити, идэни сөпкө талы, айылбажа, төрөөбүт алааска таптала ингэри – бу барыта дьибэ кэргэнгэ силис тардан тахсар, онно итиэхтэнэр олох ирдэбиллэрэ. Онтон бу ирдэбиллэри оҕо ингэрэр дьибэ кэргэн туруктаах буолуута, ол эбэтэр оҕо толору сайдыыта иллээх-эйэлээх, бэйэ бэйэтин өйдөһөр, убаастаһар дьибэ кэргэнгэ барыахтаах. Онуоха хас биирдии дьибэ-кэргэни үрдүк педагогической культуралаах, чөл куттаах, үтүө сиэрдээх-майгылаах буоларын ситиһэр сорук бүгүндү иитээччи, учуутал иннигэр турар. Бу сүдү соругу ситиһиилээхтик быһаарарга тулалыыр эйгэбэ, үлэбэ-хамнаска, олохтоох үгэстэргэ, төрүт культураба дьүөрэлээх дьибэ-кэргэн педагогической үөрэбэ наада. Оҕо дьибэттэн-учуоттан, чугас дьонуттан тэйэн. Атын сиргэ-дойдуга. Атын дьоннуун алтымар кэмигэр, хайдах туох киһи буолан сайдарыгар илиир-сабалыыр, салайар киһиттэн тутулуктаах. Ол биһиги учууталлар, маастардар, иитээччилэр буолабыт. Онон мин сыалым-соругум оҕо киһи быһыытынан, сиэр-майгы өртүнэн сайдарыгар үлэбэр улахан суолта уран үлэлибин. Хас биирдии үөрэнээччигэ биһиги хас биирдии дьайыыбыт кини олобор улахан оруолу биэрэрин өйдүөх тустаахпыт.

салайыны. Киһи барыта сөпкө онорор, сангарар буолбатах, киһи киһиттэн үсрэниэхтээ, бэйэ итэҕэһин билиниэхтээх.

Оннук өйдөбүлгэ, оҕолор личнай проблемаларын индивидуальной кэпсэтии кэмигэр, оҕо проблематын быһаарсарбар, өрүү киһи бэйэтин бэйэтэ салайыныахтаах, тулуурдаах буолуохтаах, олохтон наар үчүгэйдик, кэрэтин талыахтаах диин сүбэлиибин.

Түмүкпэр оҕону кытта истинг-иһирэх кэпсэтиинэн, бэйэни салайанарга, оруола улахан диин түмүккэ кэлиим.